

**KOMENTARI OT-OPTIMA TELEKOM d.d.
NA ANALIZU TRŽIŠTA ZAVRŠAVANJA (TERMINACIJE) POZIVA U ODREĐENU
JAVNU KOMUNIKACIJSKU MREŽU KOJA SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI**

Kako je HAKOM sukladno čl. 5 Zakona o elektroničkim komunikacijama, dužan između ostalog, voditi računa i o poticanju djelotvornog ulaganja u infrastrukturu i promicanju inovacija, smatramo nužnim da se pri procjeni mjerodavnih tržišta o određivanju regulatornih obveza uzmu u obzir evidentne razlike između alternativnih operatora i HT-a. U svojim pretpostavkama za utvrđivanje mjerodavnih tržišta treba uzeti u obzir i sljedeće čimbenike:

- vremenski odmak hrvatskog tržišta u odnosu na europske države koje ulaze u „benchmark“ pri određivanju cijena povezivanja;
- trenutno ekonomsko okruženje pri određivanju regulatornih mjera i definiranju cijena međupovezivanja;
- izvršena kapitalna ulaganja koja su uglavnom već ostvarena od strane alternativnih operatora. Analiza mjerodavnih tržišta radi su u trenutku kada su već određeni investicijski ciklusi završeni te u uvjetima kada treba osigurati što brži povrat na te investicije, ako se želi dalje poticati razvoj telekom tržišta;
- zaduženost i dostupnost izvora financiranja; osobito u okolnostima u kojima je jasno da praktički svi alternativni operatori nemaju vlastitih financijskih sredstava, niti iz svog redovnog poslovanja mogu financirati ulaganja; prema tome ulaganja alternativnih operatora su i značajno skuplja zbog čega su alternativni operatori i izloženi većim rizicima, u tom smislu trebalo bi razmotriti i produljenje rokova plaćanja;
- mreža HT u svojem je suštinskom i osnovnom funkcionalnom dijelu izgrađena i prije otvaranja tržišta, obzirom na monopolistički položaj HT-a sve do otvaranja tržišta, opravdano je očekivati da je HT već ostvario povrat na izvršene investicije;
- arhitektura mreže HT-a uvjetuje način povezivanja s novim operatorima; kako analiza tržišta i izvršenih ulaganja slijedi nakon što je većina operatora na ovom mjerodavnom tržištu već izvršila međusobno povezivanje na centralama, sa opremom i na način na koji je to uvjetovao HT, HAKOM pri donošenju odluka o promjeni tih cijena povezivanja mora voditi računa o spomenutim izvršenim investicijama

Analizu ovog tržišta i mjere koje HAKOM namjerava poduzeti treba promatrati u kontekstu odnosa na cijelom tržištu. Iako se regulatorne obveze određuju ovisno o stanju na pojedinim mjerodavnim tržištima, one ne bi smjele biti orijentirane samo na regulaciju pojedinog tržišta, već tržišta u cjelini. U tom smislu sve regulatorne obveze trebale bi biti uravnotežene kako bi bili ostvareni ciljevi postavljeni u regulaciji tržišta. Ovaj komentar u jednakoj se mjeri odnosi na sva mjerodavna tržišta jer iz niti jednog od dokumenata ne proizlaze kriteriji kojima se HAKOM vodio kod određivanja regulatornih obveza, niti su jasno definirani ciljevi koje planira postići. Smatramo da bi nakon donesenih zaključaka za svako pojedino tržište, HAKOM trebao napraviti analizu svih regulatornih obveza i objaviti u kojem dijelu i s kojim konkretno mjerama smatra da potiče ulaganje, u kojem dijelu i s kojim mjerama smatra opravdanim štiti izvršene investicije svakog od operatora, uključujući i HT, s kojim mjerama smatra da poduzima dovoljno u poticanu tržišnog natjecanja. Samo zato što se mjerodavna tržišta analiziraju zasebno, ne znači da efekti koje HAKOM planira postići određivanjem svih regulatornih obveza na svim tržištima neće proizvesti sinergijske efekte na razini cijelog tržišta.

4. Nepokretne mreže i međupovezivanje u republici Hrvatskoj

HAKOM u ovom dijelu izlaže osnovne karakteristike mreža operatora i trenutno predviđenog načina povezivanja. Obzirom da se i u načinu povezivanja koji je zapravo uvjetovan od strane HT-a nalaze značajke koje kasnije mogu imati utjecaj na uvjete povezivanja smatramo bitnim istaknuti određene karakteristike i okolnosti koje HAKOM na ovom mjestu ne spominje.

U odnosu na zaključak o kompatibilnosti HT mreže i mreže ostalih operatora, treba napomenuti da je uočena kompatibilnost rezultat izravne namjere alternativnih operatora da svoju mrežnu strukturu prilagode zahtjevima postavljenim od strane HT-a. Kako je osnovni uvjet za početak poslovanja novih operatora bio osiguravanje međupovezivanja, očekivano je da su mreže kompatibilne. Međutim, jednako tako treba uzeti u obzir da bi svaki daljnji veći zahvat na mreži HT-a a koji bi imao utjecaja na povezanost operatora za nove operatore značio dodatnu neplaniranu investiciju. HAKOM u svojoj analizi tržišta nastoji i projicirati i budući mogući razvoj odnosa na tržištu. U okolnostima otežanog pronalaženja novih izvora financiranja, novi operatori potencijalno se dovode u još nepovoljniju situaciju koja ostavlja prostor HT-u za manipulacijom.

Nadalje, HAKOM svoj stav o postojanju „tehnološke neutralnosti“ temelji na jednoj usluzi HT-a koja se temelji na IP tehnologiji. S druge strane primjerice ne uzima u obzir ograničenost arhitekture mreže HT-a koja alternativnim operatorima onemogućava potpuno korištenje prednosti lokalne interkonekcije. Naime, usluge s dodanom vrijednosti i dalje se mogu pružati samo ukoliko su operatori spojeni na regionalnim centralama, tako da niti jedan novi operator ne može u cijelosti ostvarivati prednosti povezivanja na lokalnoj razini koja je najpristupačnija cijenom, a ujedno je i znak razvijenosti tržišta.

5. Određivanje mjerodavnog tržišta

HAKOM u određivanju postavki za analizu zamjenjivosti na strani potražnje i na strani ponude, posebno ističe potrebu ocijene „potencijalne konkurencije“ te zaključuje „ Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude operator odmah reagira na povećanje cijene, dok potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude operatori se ne izlažu dodatnim troškovima dok ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadive troškove.“Ovakav zaključak pogrešno je i površno tumačenje i shvaćanje tržišnih odnosa. Naime, ako jedan operator promijeni cijenu svojih usluga, u odnosu na njega svi operatori, bili oni novi ili stari, predstavljaju „potencijalnu konkurenciju“ i svi oni moraju napraviti neku vrstu reakcije kako bi zadržali ili poboljšali svoju tržišnu poziciju. Prema tome, netočno je da operatori koji već postoje na tržištu u tom slučaju neće imati dodatne troškove, a da će potencijalni konkurenti te troškove imati. Novi – potencijalni operatori imaju troškove ulaska na tržište koji su posljedica strukturnih zapreka i koji nisu samo i isključivo vezani za njihovu ponudu usluga. Te iste troškove, uvećane za regulatorne zapreke koje su imali, već su ostvareni od strane operatora koji su danas sudionici na tržištu.

Spremnost operatora da u kratkom roku ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja dodatnim troškovima trebala bi se procjenjivati na drugačiji način. Spremnost operatora da ponudi istu uslugu, osim što ovisi i strateškom opredjeljenju i tržišnoj orijentaciji operatora-što ne može biti predmet analize, ovisi o objektivnim okolnostima. Objektivne okolnosti koje HAKOM treba uzeti u obzir su: ima li operator tehnološke i ekonomske mogućnosti pružanja slične ili iste usluge pod bliskim uvjetima. Nije relevantno hoće li operator pružiti tu uslugu, već ima li uvjete za to.

Zaključak je HAKOM-a pri provedbi analize postojanja zamjenjivosti na strani potražnje da je cjenovna osjetljivost krajnjih korisnika na maloprodajne usluge, glavni razlog koji sprečavanja povećanje cijena maloprodajnih usluga, a time i veleprodajnih usluga. Iako

nedvojbeno postoji veza između maloprodajnih i veleprodajnih cijena, razlog ne povećanja cijena maloprodajnih usluga nije razlog zbog kojeg ne bi postojao interes za povećanjem cijena terminacije i to upravo zbog postojanja CPP principa. Dakle operator koji poveća cijenu terminacije u svoju mrežu, tim će potezom zapravo smanjiti marginu operatoru iz čije mreže je poziv započeo. Taj operator neće zbog očuvanja svoje tržišne pozicije i spomenute cjenovne osjetljivosti korisnika, povećati maloprodajnu cijenu i sam će snositi rizik. HAKOM se vodi pretpostavkom da će svi operatori, prevaljivati sav svoj trošak na krajnje korisnike, što u ovoj fazi razvoja tržišta nije realno. Jer da je to tako, novi operatori maloprodajnim cijenama usluga uopće ne bi mogli konkurirati na tržištu. Ako uzmemo u obzor sve zakonske i strukturne zapreke i sve investicije i stavimo ih u omjer s korisničkom bazom koju su ti operatori do sada ostvarili jasno je da njihove maloprodajne cijene usluga ne uključuju sve troškove. No, može se uočiti raspon unutar kojeg se sve cijene više ili manje kreću: između veleprodajnog troška i cijene koju je odredilo tržište.

Ono što je zapravo ključno jest činjenica da svaki poziv koji je upućen na točno određeni broj koji je povezan s točno određenom fiksnom lokacijom, može završiti samo u mreži operatora u kojoj se taj broj nalazi, a da pri tome niti jedan od operatora pa čak niti korisnik pozivatelj ne mogu imati utjecaj na taj poziv. Prema tome, nitko od navedenih sudionika ne može imati bilo kakav stav o promjeni cijene terminacije. Za utvrđivanje potrebe regulacije cijene terminacije, bitni su „on net calls“, odnosno pozivi unutar iste mreže te općenito veličina korisničke baze.

Pokušaj da se analizira da li pozivi upućeni na pokretne mreže mogu biti zamjenska usluga, pozivima upućenim u nepokretnoj mreži nije utemeljen. Osnovno obilježje poziva unutar nepokretne mreže jest da se radi o broju koji je povezan s fiksnom lokacijom. Činjenica da se poziv može ostvariti i nekim drugim sredstvima komunikacije, u ovom slučaju i pozivom na broj u pokretnoj mreži ne znači da takav poziv može biti zamjena pozivu u nepokretnoj mreži. Poziv na broj u nepokretnoj mreži povezan je s osobom, dok je poziv u nepokretnoj povezan s lokacijom. Prema tome zamjenjivost na strani potražnje između usluga ne postoji jer njihova bitna obilježja nisu slična, iako služe ispunjavanju slične ili čak iste svrhe.

6. Analiza mjerodavnog tržišta

Analiza ukupnog broja završenih poziva u mreži fiksnih operatora pokazala je da postoji očigledni i značajan nerazmjer između HT-a i ostalih operatora koji je odraz njegove tržišne pozicije.

Drugi element koji je došao do izražaja kod analize poziva jest činjenica da je prema podacima prikupljenim od svih operatora u Hrvatskoj jasno da je cijena terminacije ista, iako je predmet komercijalnih pregovora HT-a i ostalih operatora. Naime, kako je HT SMP operator njegova je cijena terminacije regulirana, kako je svaki operator imao pravo ugovoriti drugu cijenu terminacije u svoju mrežu, zapreka tome je bila lošija pregovaračka pozicija.

Bitno obilježje je i to da HT ima zbog svog tržišnog udjela uvjerljivo najveći broj „on net“ poziva što u kombinaciji s najvećim brojem korisnika na vlastitoj mreži dovodi HT u nadmoćnu poziciju u odnosu na ostale operatore.

7. Prepreke razvoju tržišnog natjecanja

U ovom dijelu HAKOM iznosu uobičajene prepreke razvoju tržišnog natjecanja od kojih su se neke i pojavile na hrvatskom tržištu dok za neke pretpostavlja da bi se mogle pojaviti. HAKOM u analizi prepreke ne radi razliku između prepreka koje su se pojavile i prepreka koje se teoretski mogu pojaviti već ih sve promatra na jednak način. S druge strane, nastavlja razlikovanje između HT-a i ostalih operatora zbog očiglednih i značajnih razlika između operatora. Na ovom mjestu, istaknuti ćemo samo one zaključke koje je držimo dvojbene, što znači da bi ih trebalo promatrati u kontekstu u kojem se pojavljuju.

Previsoke cijene

HAKOM detaljno obrazlaže odnos operatora s HT-om i ističe postojanje prepreke nedostatka pregovaračke moći kao razlog zbog kojeg je potrebno regulirati cijenu terminacije. Međutim, HAKOM nigdje ne daje obrazloženje nedostatka pregovaračke moći potencijalnih novih operatora u odnosu na sve ostale operatore (izuzev HT-a). HAKOM je zaključio da pozicija HT-a i ostalih operatora u iskorištavanju tržišne pozicije nije ista, no nije dao obrazloženje zašto smatra da je pozicija ostalih operatora u odnosu na potencijalne operatore toliko nadmoćna. Smatramo da nije dovoljno promatrati samo ta dva odnosa, već da treba promatrati kontekst u kojem se ta dva odnosa pojavljuju i prema tome procijeniti vjerojatnost nastupanja određene prepreke. Nije isto pokušati li potencijalni operator sada ući na hrvatsko telekom tržište i ostvariti međupovezivanje s nekim od alternativnih operatora ili pokušati li to u trećoj godini od završetka analize tržišta. Isto tako, ne regulacija cijena terminacije u mreži HT-a (u čijoj mreži završava gotovo 90% poziva) ima značajan, ako ne i odlučujući utjecaj na konkurentnost potencijalnih operatora. Za razliku od odnosa s ostalim operatorima koji svi zajedno nemaju takav utjecaj, a kamoli svaki pojedinačno. HAKOM cijelo vrijeme analize tržišta sve ostale operatore promatra kao jedno tržište, a s druge strane određuje svakog od operatora pojedinačno za SMP operatora u svojoj mreži. Iako cijelo vrijeme nastoji zadržati razliku HT-a i ostalih operatora, HAKOM na koncu izvodi zaključak koji ipak nije odraz takvog stanja i kaže „U navedenom slučaju svi operatori sa značajnom tržišnom snagom u mogućnosti su iskoristiti navedeni status u odnosu na potencijalne nove operatore, a što bi dovelo do povećanja troškova novih operatora i mogućeg sprečavanja ulaska na tržište ili izlaska s tržišta“. Dakle, HAKOM zaključuje da je status operatora sa značajnom tržišnom snagom isti i da su mogućnosti svih operatora s tim statusom jednake.

S obzirom da su, između ostalog i temeljem ovih zaključaka, određene regulatorne obveze operatorima, držimo da bi analiza potencijalnih prepreka koje bi uzrokovali ostali operatori trebala biti detaljnija s jasnim naznakama učinaka koje bi takvo postupanje ostalih operatora pojedinačno i svih zajedno imalo. Ovo osobito stoga što HAKOM i dalje nalazi razloge za potrebom regulacije odnosa HT-a i ostalih operatora, što znači da u tom tržišnom segmentu između operatora još nema uvjeta za tržišno natjecanje.

Diskriminacija na cjenovnoj osnovi

U ovom slučaju HAKOM koristi istu logiku koja je primijenjena u pogledu prepreke previsokih cijena. S time da u ovom slučaju HAKOM zaključuje da bi ostali operatori „mogli pokušati iskoristiti svoj položaj“, ali da je takav pokušaj u usporedbi s mogućnostima koje ima HT „ograničeno“ i samo kao teoretska mogućnost. Dvojbena je stav HAKOM –a da bi ostali operatori u odnosu na potencijalne operatore mogli proizvesti takav učinak koji bi značio njihov izlazak s tržišta. Osobito kada analiza podataka ukazuje na gotovo beznačajan utjecaj koji svi operatori zajedno imaju u odnosu na HT.

Odbijanje dogovora/uskraćivanje međupovezivanja

HAKOM i u procjeni izvjesnosti pojave ove regulatorne prepreke, opet neprimjereno i neargumentirano povlači paralelu ostalih operatora u odnosu na potencijalne operatore. Paušalan je zaključak HAKOM-a da bi ulazak potencijalnih operatora na tržište bio upitan, ako bi bilo koji od postojećih operatora odbio međupovezivanje. Nije sporno da je uspostava međupovezivanja minimum koji bi trebao biti ispunjen za svakog od potencijalnih operatora, no učinci koji bi nastali za potencijalnog operatora u slučaju da HT odbije međupovezivanje u odnosu na to da ostali operatori u pojedinačnim slučajevima odbiju međupovezivanje nisu usporedivi te se u tom smislu ne mogu tretirati jednako.

Vertikalno prenošenje značajne tržišne snage

HAKOM i u ovom slučaju nastavlja s primjenom iste logike reguliranja odnosa između operatora, iako sam ističe da se radi o dva različita odnosa koji mogu proizvesti različite učinke.

Zbog toga je dvojbena stav HAKOM-a da će se zaključci koje donese u analizi odnosa HT-operatori „automatski odnositi i na odnos postojećih operatora i potencijalnih novih operatora“. Ovakvo stajalište zapravo upućuje na to da posebna analiza odnosa ostali operatori – potencijalni operatori nije uopće napravljena već se sve regulatorne mjere zasnivaju na postupcima HT-a.

S obzirom da je HAKOM upravo kroz analizu potencijalnih i stvarnih prepreka tržišnom natjecanju odredio regulatorne obveze (čija analiza tek slijedi), a da postoje načelne primjedbe na način na koji je provedena analiza u dijelu odnosa ostalih operatora s potencijalnim operatorima čiji se ulazak na tržište tek očekuje, jednako su dvojbene i mjere koje se određuju ostalim operatorima.

8. Regulatorne obveze operatora sa značajnom tržišnom snagom

HAKOM u predlaganju regulatornih obveza radi minimalnu razliku između HT-a i ostalih operatora čime ukazuje više na već spomenuti problem automatske primjene, nego na različitosti operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže

Ova obveza određuje se svim operatorima sa značajnom tržišnom snagom. Primjedbe se odnose na način na koji je obveza određena.

Uzimajući u obzir prednosti i infrastrukturu kojom raspolaže HT-a, stajalište je OT-a da uz predviđene načine ostvarenja obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, svakako treba odrediti da HT ovu regulatornu obvezu ispunjava i:

- pružanjem na veleprodajnoj razini posebnih usluga trećoj strani a radi daljnje prodaje; obzirom da se nigdje u dokumentu uopće ne spominje niti analizira i tržište najma vodova koji igraju veliku ulogu u definiranju cijena za krajnje korisnike na maloprodajnoj razini, smatramo neophodnim da se u okviru regulatornih obveza uspostavi nadzor i minimalni uvjeti za pružanje takvih usluga;
- osiguravanje otvorenog pristupa tehničkim sučeljima osobito u smislu brzine, kvalitete, ažurnosti informacija koje su potrebne operatorima u odnosima s HT-om a za koje se već u praksi pokazalo da su iznimno potrebne i važne za pružanje usluga; osim toga na ovaj se način ujedno osigurava i transparentnost i jednaka primjena pristupa informacijama što je također mehanizam sprečavanja diskriminacije

Predloženi načini ostvarenja regulatorne obveze u skladu su s odredbama Zakona o elektroničkim komunikacijama.

Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva

S obzirom da je u analizi tržišta utvrđeno da još nije završen projekt kojim bi se definiralo vođenje troškovnog računovodstva tzv. troškovni model, HAKOM je u analizi cijena terminacije koristio metodu referentnih vrijednosti. Primjenom spomenute metode HAKOM je došao do zaključaka u pogledu određivanja cijene terminacije na lokalnoj i regionalnoj razini. Ono što smatramo iznimno bitnim za ostvarenje svrhe regulacije cijene terminacije i snižavanja cijene terminacije na lokalnoj razini, jest zadržavanje razlike između cijena regionalne i lokalne terminacije. Naime, nije dovoljno samo snižavanje cijena lokalne terminacije kako bi se potaknulo investicije u infrastrukturu i približavanje operatora krajnjem korisniku. Ukoliko se razlika cijena regionalne i lokalne terminacije bude u budućnosti smanjivala nesustavno, takvo bi postupanje moglo gotovo u cijelosti uništiti efekte snižavanja cijena lokalne terminacije. Jednako kao što je HAKOM zaključio da će se u svakoj sljedećoj godini trajanja ove analize zadržati omjer cijena na

nacionalnoj razini u odnosu na cijene na regionalnoj razini, na isti način bi trebao biti izveden zaključak i za odnos cijena na regionalnoj i lokalnoj razini.

Smatramo da osobito u pogledu određivanja cijena terminacije, HAKOM treba uzeti u obzir uvodno spomenute okolnosti na tržištu, gdje je većina ulaganja izvršena od strane novih operatora i gdje su te investicije određene kao dugoročne zbog čega povrat na izvršena ulaganja još nije ostvaren. U ravnoteži koju HAKOM nastoji ostvariti treba uzeti u obzir sve i one najmanje okolnosti, osobito stoga što mjere koje se donose određuju razvoj u naredne tri godine, koje bi s obzirom na ekonomske i gospodarske uvjete, a osobito s obzirom na trenutne odnose na tržištu mogle biti prijelomne godine u razvoju hrvatskog telekom tržišta.

Ostali operatori sa značajnom tržišnom snagom

Posebno se osvrćemo na obvezu nadzora cijena koja se određuje ostalim operatorima, s obzirom na očigledne razlike u odnosu na HT.

HAKOM se priklanja tzv. asimetričnom modelu koji teži simetriji. Međutim, iz dokumenta proizlazi samo da bi se ovaj model nadzora cijena primjenjivao na odnos operatori sa značajnom tržišnom snagom – potencijalni operatori i to zato da bi se osigurao ulaz potencijalnih operatora na tržište. Praktički kroz cijeli dokument provlači se lošija pregovaračka pozicija ostalu operatora u odnosu na HT. Ovom asimetrijom, niti ijednom drugom predloženom mjerom se taj problem ne rješava, a on ostaje prisutan i dalje. Obzirom da su cijene terminacije u mreži HT-a regulirane i zasnivaju se ili se barem u budućnosti planiraju zasnivati na troškovnom modelu koji je nastao na osnovi već izgrađene infrastrukture, one ne mogu biti jednake za ostale operatore koji su tek počeli s izgradnjom infrastrukture. Osobito ako ona po svojoj arhitekturi nije usporediva s mrežom HT-a, te je još k tome nastala i nastaje i ekonomski nepovoljnim uvjetima za investicije.

Ostale regulatorne obveze koje bi HAKOM mogao propisati u skladu sa Zakonom

U ovom dijelu, naša se primjedba prvenstveno odnosi na neopravdano korištenje informacija o konkurentima. Smatramo potpuno neutemeljenim zaključak HAKOM-a da nema potrebe za određivanjem bilo kakve regulatorne mjere, obzirom da je HT i tako dužan čuvati te podatke povjerljivima. Uopće nije sporno da se podaci koje operatori u svojim odnosima otkriju jedni drugima se smatraju povjerljivim u smislu njihovog eventualnog otkrivanja trećim stranama, no sasvim sigurno sama činjenica da HT raspolaže s najvećom količinom podataka koje otkrivaju ponekad i ključne elemente strategije operatora, poput primjerice dostavljanja plana kolokacija, iz čega se jasno vidi koji je dalje plan nastupanja na tržištu je dostatna da bi se odredila granica i svrsishodnost u dostavi takvih podataka. HT je u poziciji da uvjetuje isporuku usluge ukoliko se neki podaci ne dostave. Ako u tom segmentu ne bude određena neka granica ili neki model nadzora, izlažemo se riziku da jedan operator koji ujedno ima i značajnu tržišnu snagu, raspolaže s povjerljivim i strateškim podacima ostalih operatora. Osim toga, nije neuobičajeno da uvjetovanje dostave nekih povjerljivih podataka predstavlja skriveni način postavljanja neopravdanih uvjeta za osiguravanje pristupa ili pružanje usluga.

Smatramo da HAKOM ne može ovakav zaključak donijeti samo na osnovu zakonske obveze čuvanja povjerljivim podataka, sve strane u odnosi su zainteresirane za poštivanje tog uvjeta zbog čega se čak i posebno ugovaraju slične ugovorne klauzule. HAKOM je ovdje previdio cijeli spektar mogućih manipulacija koja su u operativnim odnosima između operatora vrlo često predmet spora. Osim toga, nametanje neopravdanih obveza, koji su često i u nerazmjeru s resursima koje operatori imaju na raspolaganju, izaziva dodatne troškove ostalim operatorima koji se mogu i izbjeći.